

на поточному місці роботи. До того ж недоступність інших, більш вподобаних місць працевлаштування, може означати тимчасовість працевлаштування.

Отже, ми виділили три великі групи потенційних детермінуючих факторів для формування стратегій професійного розвитку особистості. Визначили, що лише людина із активною життєвою позицією може бути конструктором власної стратегії професійного розвитку. Проте несприятливі зовнішні умови можуть спричинити відхід від глобальної професійної стратегії та формування ситуативної стратегії вирішення локальних професійних проблем.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А.Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 [2] с.
2. Маноха И. П. Человек и потенциал его бытия: Опыт синтеза онтологических и психологических познавательных техник / И. П.Маноха. – К. : “Стимул”К, 1995. – 256 с.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма / Маркова А.К. – М. : Междунар. гуманитар. фонд “Знание”, 1996. – 308 с.
4. Резник Ю.М. Жизненные стратегии личности: (Опыт комплекс. анализа) / Ю.М.Резник, Е.И.Смирнов. – М. : Независимый ин-т гражд. о-ва, 2002. – 259 с., ил., табл.
5. Солнышкина М.Г. Профессиональные стратегии личности: монография / М. Г. Солнышкина – Москва : Информационно-внедренческий центр “Маркетинг”, 2006 (Люберцы (Моск. обл.) : ПИК ВИНТИ) – 119 с.
6. Общая психология: словарь / [ред. А.В. Петровский]. – М. : Per Se; СПб. : Речь, 2005 (ППП Тип. Наука). – 250 с.

The article presents the definition of strategy of professional development and its types and the main condition for construction of such strategies. A structure of psychological determinants for personal forming of his/her own strategy of professional development.

Keywords: strategy of professional development, personal activity.

Отримано: 17.02.2010

Взаємозв'язок захисного механізму ідентифікації та умовних цінностей суб'єкта

У статті висвітлено проблему ідентифікації як захисного механізму та сутність його глибинної детермінації в руслі психодинамічної теорії. З'ясовано взаємозв'язок означеного механізму із феноменом умовних цінностей суб'єкта.

Ключові слова. Ідентифікація, інтроєкція, едіпова залежність, умовні цінності, особистісна проблема, внутрішня суперечливість психіки.

В статті описана проблема ідентифікації як захисного механізму та суть його глибинної детермінації в руслі психодинамічної теорії. Установлено особливості взаємозв'язку означеного механізму з феноменом умовних цінностей суб'єкта.

Ключевые слова. Идентификация, интроекция, эдипова зависимость, условные ценности, личностная проблема, внутренняя противоречивость психики.

Постановка проблеми. Демократичні перетворення, що відбуваються в сучасному суспільстві у зв'язку з розбудовою України як цивілізованої держави, зумовлюють інтенсивний розвиток практичної психології та психологічної служби. Проблема надання психологічної допомоги людині передбачає пізнання цілісної психіки особистості в її свідомих та несвідомих виявах. Такий підхід орієнтує психологічну практику на розкриття індивідуальної неповторності психіки суб'єкта та дослідження глибинно-психологічних механізмів, серед яких вагоме місце посідають феномени ідентифікації та умовних цінностей.

Поняття “ідентифікація” було введено З. Фрейдом у 1921 р., і пізніше широко розповсюдилось за межі психоаналізу. Ідеї З. Фрейда щодо феномена ідентифікації знаходять відображення в багатьох напрямках зарубіжної психології: неофрейдизмі (К. Абрахам, А. Фрейд, М. Кляйн), гуманістичній психології (Е. Еріксон, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фром), необіхевіоризмі (Д.Доллард, Н. Міллер, А. Бандура), інтеракціонізмі (Т. Парсонс, Г. Келлі) тощо. Серед вітчизняних дослідників потрібно зазначити таких представників: Р. Кричевський, А. Налчаджян, М. Обозов, В. Собкін, В. Столін, Я. Український, Т. Яценко тощо.

Згідно аналізу наукової літератури, ідентифікація є одним із головних механізмів соціалізації індивіда та перетворення його в особистість. У нашому дослідженні ми солідаризуємось із дослідниками, що акцентували увагу на захисних аспектах механізму ідентифікації (А. Налчаджян, В. Столін, А. Фрейд, З. Фрейд, Т. Яценко та ін.).

Пізнанню сутності умовних цінностей у розрізі проблеми взаємозв'язку свідомої та несвідомої сфер вперше присвячено роботи академіка АПН України Т.С.Яценко [5; 6; 7] та кандидатську дисертацію її послідовниці О.Г.Стасько [2]. Доведено, що умовні цінності формуються переважно в ранньому дитинстві у період едіпової залежності під впливом цінностей значущих людей. Розкрито глибинно-психологічну сутність умовних цінностей, що полягає в їх неусвідомленості та взаємозв'язку з ідеалізованим "Я" суб'єкта.

Постановка завдання. В даній статті ми ставимо за мету довести, що такий складний процес, яким є ідентифікація, несе захисну функцію шляхом створення ілюзії єднання з лібідним об'єктом через привласнення, втілення в себе його окремих рис, що знаходить вияв у формуванні умовних цінностей суб'єкта.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб ми могли розкрити сутність ідентифікації як захисного механізму та об'єктивувати його взаємозв'язок з умовними цінностями, зупинимось на феномені едіпової ситуації, яка характеризується наявністю чуттєвого притягання до первинного лібідіозного об'єкта (батьків, вихователя). В своєму дослідженні ми користуємось терміном "едіпова залежність", під яким розуміємо детермінацію особливостей формування психіки суб'єкта від характеру стосунків, що єднали його з батьками (близькими людьми), тобто з первинними лібідними об'єктами.

Дослідники констатують визначальний вплив в едіпів період розвитку принципу задоволення та підкореність йому процесів ідентифікації суб'єкта з первинними лібідними об'єктами [1; 3; 4]. Едіпова ситуація розвитку характеризується чуттєвим притяганням суб'єкта до близьких людей (лібідних об'єктів) і табуванням лібідного потягу соціумом, що засвідчує суперечливість принципу задоволення та принципу реальності. Внаслідок неможливості реалізації чуттєвості підвищується емоційна напруга, що актуалізує дію захисної системи психіки суб'єкта. Засадним процесом у розв'язанні проблеми захисту особи від напруги, що пов'язана із табу, на чуттєве притягання до значимих людей, є ідентифікація. З. Фрейд стверджував, що "...глибинною функцією ідентифікації є

заміна лібідного об'єктного зв'язку завдяки інтроєкції об'єкта в Его, внаслідок табу, що накладається соціумом на інцестуозний характер такого зв'язку" [4, с. 451].

Емпіричний матеріал, отриманий в процесі глибинно-психологічної корекції за методом АСПН, доводить, що в едіповій ситуації розвитку суб'єкта пріоритетності набуває генеральна спрямованість психіки "від слабкості до сили". Дослідження дозволяє констатувати визначальний характер цього механізму у змісті ідентифікації суб'єкта з близькими людьми. В едіповій ситуації реалізація принципу задоволення знаходить вияв у інфантильній тенденції "до єднання" з первинними лібідними об'єктами. Принцип реальності, що набуває дієвості в процесі соціалізації суб'єкта під впливом "табу" на інцест, знаходить компроміс через процеси суб'єктивної інтегрованості психіки.

Тенденція до чуттєвого єднання пов'язана з прагненням відчувати емоційну близькість, бажаність для батьків, отримання заохочень. Так, учасники психокорекційного процесу можуть акцентувати увагу на спогадах про емоційно тепле дитинство, що забезпечували батьки, на бажанні відповідати очікуванням батьків, привернути їх увагу до себе, захищеності тощо. Представимо вибірку тверджень, виокремлених із стенограм: "В дитинстві стосунки з батьками були іншими, все було набагато краще"; "Дійсно, мені дуже часто не вистачає уваги батьків, яку вони приділяли мені в дитинстві"; "Ні, в дитинстві він був дуже добрим батьком, і я навіть не знаю, коли відбулась трансформація наших стосунків у негативні"; "Мені дуже прикро, що зараз мама засуджує те, що приносить мені задоволення, хоча в дитинстві було навпаки". Твердження об'єктивують негативні переживання аналізандів, що пов'язані з роз'єднанням, емоційним дистанціюванням із батьками. У психомалюнках тенденція "до єднання" часто об'єктивується через архетипну символіку, зокрема через тенденцію "повернення в утробу". Так протагоністи зображують себе зануреними в ємкість із водою, оточеними непробивною стіною, у згорнутій (утробній) позі тощо. Отже, тенденція "до єднання" пов'язана із забезпеченням захисту, затишку, концентрації уваги на дитині. Дитина прагне чуттєвого єднання з батьками в унісон принципу задоволення, оскільки був період, в якому вона відчувала захищеність, безумовне прийняття та любов. За умов неможливості чуттєвого єднання, але надзвичайної бажаності його досягнення, воно реалізується у фантазії дитини. Глибинно-психологічний аналіз досліджуваної проблеми засвідчує, що, завдяки процесу інтроєкції, ідентифікація в якості захисту виконує інтегративну функцію. Остання спрямована на забезпечення

єднання з лібідними об'єктами і нівелювання травми роз'єднання з ними. Ідентифікація сприяє ілюзорному "зліпленню" із бажаним лібідним об'єктом через інтродекцію його якостей, що відбувається на латентному рівні. Завдяки процесу інтродекції певні риси лібідного об'єкта асимілюються в "Я" суб'єкта, створюючи ілюзію єднання.

Глибинно-психологічна тенденція "до єднання" зі значимими людьми зумовлює залежність від них, пасивність, слабкість. Це об'єктивується в процесі аналізу символіки малюнків, в яких архетип утроби зображується як обмежуючий ріст і реалізацію, не життєдайний: клітка, банка тощо. Залежність від первинних лібідних об'єктів також презентується в малюнках за допомогою архетипу пуповини – ланцюгів чи мотузки, що зв'язують, як символ блокування активності. Психодіагностика емпіричного матеріалу об'єктивує наступні негативні самовідчуття, пов'язані із тенденцією "до єднання": залежність, пасивність, слабкість, обмеження розвитку. Це засвідчує вплив тенденції "до єднання" на капсулювання суб'єкта в дитячій інфантильній позиції. За таких умов, вимушеність тенденції "до роз'єднання" пов'язана із набуттям сили, свободи, можливостей розвитку.

Проаналізовані тенденції лежать в основі внутрішньої суперечливості психіки, яка визначає особистісну проблему суб'єкта. Аналіз емпіричного матеріалу засвідчує, що ідентифікація, через інтродекцію характерологічних рис об'єкта, пов'язана із об'єктивованими суперечливими тенденціями психіки суб'єкта.

Глибинно-психологічна цінність єднання суб'єкта з лібідним об'єктом формується під впливом потреби дитини в отриманні любові та можливості її вияву до бажаного об'єкта. За таких умов у ситуації взаємодії зі значущими людьми для суб'єкта пріоритетом виступає значущість переживання "безумовного злиття" з ними. Заборона соціуму на чуттєве єднання з об'єктом лібідо викликає напругу, що урівноважується через дію механізму витіснення. Ідентифікація слугує створенню ілюзії єднання з лібідним об'єктом через інтродекцію (неусвідомлене привласнення, втілення) суб'єктом окремих його рис, що засвідчує пріоритетний вплив захисної тенденції "до сили". Об'єктивоване єднання здійснюється паралельно із прагненням позбавитись від інфантильної залежності в унісон із захисною спрямованістю психіки "до сили". Це також стає можливим завдяки ідентифікації – інтродектуючи якості лібідного об'єкта, суб'єкт набуває відчуття самодостатності і має змогу відокремитись від нього. Аналіз емпіричного матеріалу засвідчує, що обидва суперечливі прагнення реалізуються через інтродекцію характерологічних особливостей батьків. Ідентифікація, пов'язана із домінуванням

глибинно-психологічних цінностей, актуалізує відступи від реальності, що спричиняють слабкість суб'єкта. За таких умов ідентифікація як форма захисту пов'язана із формуванням глибинно-психологічних осередків, які є енергетично потужними внаслідок фіксації. Ці незавершені справи дитинства відтягують енергію людини, що повинна бути спрямована на досягнення нею соціально-значимих цілей. Отже, ідентифікація пов'язана із задоволенням інтересів інфантильного "Я", що об'єктивує її зв'язок із базовими (особистісними) захистами, які покликані завершити "незавершені справи дитинства" (цінності інфантильного "Я"). Базові захисти, з якими пов'язана й ідентифікація, семантично наповнюють логіку несвідомого, в якій знаходить вияв когнітивний рівень ідентифікації як форми захисту.

Психодіагностика емпіричного матеріалу дає змогу стверджувати, що об'єктивовані суперечливі тенденції психіки тісно пов'язані із амбівалентністю почуттів суб'єкта до значущих людей, якими характеризується едіпова ситуація його розвитку. Так, перепоною на шляху реалізації принципу задоволення виступають виховні впливи батьків, які часто характеризуються заборонами, обмеженнями дитини вимогами, покараннями, відстороненням, що унеможливує чуттєве єднання з ними. Отже, поруч із ідеалізацією батьків, що засвідчує лібідні прояви, формується негативне ставлення до них дитини, яка переживає почуття меншовартості, слабкості. Досягнення "сили", що семантично наповнює зміст ідеалізованого "Я" уможливується завдяки ідентифікації дитини зі значущими людьми. Науковий аналіз емпіричного матеріалу, дає змогу констатувати амбівалентний характер ідентифікації. У процесі ідентифікації суб'єкта зі значущими людьми інтродекція їх характерологічних репрезентантів відбувається за параметрами як мортідо, так і лібідо. Внаслідок ідентифікації суб'єкта з батьками, амбівалентність ставлення до них переноситься і на самого себе. Супутня ідентифікації "амбівалентність почуттів" презентує емотивний рівень ідентифікації як форми психологічного захисту.

Індивідуальна неповторність амбівалентності почуттів забезпечується завдяки феномену умовних цінностей, на формування яких впливає соціум і близькі люди. Інакше кажучи, двоїсте почуття до близьких людей однієї особи буде цілком відрізнятися від подібного двоїстого відчуття в іншій, яка має інші умовні цінності. У процесі виховання дитина стикається з критикою її вчинків батьками. Згідно із тенденцією "до єднання", вона прагне відповідати очікуванням батьків, що уможливується завдяки інтродекції їх цінностей. Наведемо фрагмент психокорекційної роботи з предметною

моделлю зі студенткою факультету підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів І., предметна модель “Голуби” (фото предметної моделі та фрагмент стенограми подано нижче), в якій об’єктивовано формування певних умовних цінностей внаслідок ідентифікації протагоніста з матір’ю.

Рис. 1. Фото предметної моделі “Голуби”

П.: Про що говорить вам ця композиція?

І.: Найбільше ця композиція нагадує мені сім’ю.

П.: Якщо сім’ю, то покажіть де ви, а де інші члени сім’ї.

І.: Я – голуб, який знаходиться трохи нижче, інший голуб – мій чоловік. Тому що поруч знаходяться певні предмети, які я більше відношу до образу жінки.

П. 1: Чи була схожа ситуація в сім’ї, коли хтось значимий для вас займав вищу позицію?

І. 1: Моя мати завжди займала таку позицію по відношенню до мене.

І. 2: Проте, не дивлячись на це, коли я спілкуюсь з мамою, то у мене немає від неї ніяких секретів, ми з нею найближчі подруги – може запитати у неї про все.

П. 3: Чи повністю ваш чоловік заміщує вам вашу маму?

І. 3: Я – незаміжня, живу в громадянському шлюбі. У відносинах з хлопцем займаю домінуючу роль. Але обрала того голуба, що нижче, тому що біля нього знаходяться предмети, які вказують на те, що це жінка.

П. 4: Чи займала мати головну роль у відносинах з батьком?

І. 4: Так, звичайно.

П. 5: Щодо матері вам ніколи не хотілось зайняти головнішу

позицію? Чи можливо для вас є комфортним займати нижчу позицію у відносинах з матір’ю?

І. 5: Справа в тому, що вона – дуже мудра людина, і навіть, коли вона мені щось радить чи підказує, то її думка є безпомилковою.

Пояснення психолога 5: Ваші слова свідчать про ідеалізацію думки матері, яка є мудрою і чий рішення завжди безпомилкові. При цьому ви наголошуєте, що в стосунках з коханою людиною займає зверхню позицію. Це свідчить про ідентифікацію з мудрою матір’ю, і тепер інша людина повинна прислухатись до вашої мудрості.

І. 6: Справа в тому, що він на півтора роки молодший за мене, тому вже в силу віку...

П. 6: Це пояснює вибір саме такого партнера, оскільки є певні фізичні, об’єктивні причини, щоб зберігати таку установку по відношенню до нього.

І. 6: Так, наприклад те, що я одночасно навчаюсь і працюю, а він тільки навчається, до того ж у мене більш дорослі погляди на життя.

П. 7: Звичайно, складно усвідомити, що така позиція є інтроєктованою від матері. Тут ми бачимо типовий приклад раціоналізації, яка ніколи не дозволить людині побачити, що вона займає ту ж позицію, що і мати.

І. 7: Але я дуже задоволена, що зі мною мати займала вищу позицію.

П.: Ми не говоримо про те, що ви повинні бути невдоволеною, ми лише аналізуємо, які механізми і яким чином впливають на ваше подальше життя. Гіпотетично можна припустити, що у стосунках з вашим партнером ви будете займати головну позицію, притаманну вашій матері.

І. 8: Так, але я була б дуже радою, якщо б ми помінялись місцями з партнером і він зайняв би вищу позицію. Я зацікавлена у його психологічному зростанні і все для цього роблю.

П.: Але вас завжди буде зупиняти те, що він не дотягує – за своїм віком, по досвідом, за “недорослими” поглядами на життя тощо.

І.: Можливо, що так...

Науковий аналіз презентованого фрагмента стенограми

Фрагмент психокорекційної роботи дозволив об’єктивувати інтроєкцію суб’єктом характерних рис матері (мудрість, безпомилковість вчинків і рішень), що зумовлено глибинно-психологічною цінністю “до єднання” з нею. Досліджуваний феномен характеризується амбівалентністю почуттів до лібідного об’єкта. Вияв умовних цінностей у стосунках з інтимним партнером зумовлює психологічне імпотування стосунків з ним. Психокорекційний діалог

надав змогу об'єктивувати ідеалізацію матері та її характерологічних особливостей, при цьому протагоніст наголошує: “Мати дуже мудра людина, і навіть коли вона мені щось радить чи підказує, то її думка не є помилковою” (к-т* 5). Реалізація цих цінностей є бажаною для І., оскільки завдяки їм ілюзорно задовольняється прагнення “до єднання” з ідеалізованою матір'ю. Умовність об'єктивованих цінностей протагоніста полягає у тому, що вони реалізуються за умови неврахування потреб і цінностей партнера. Психокорекційний діалог засвідчив домінуючу позицію протагоніста по відношенню до інтимного партнера (к-т 3).

Неусвідомлюваним для І. залишається те, що ця позиція є інтроектованою від матері, що займала панівне положення у стосунках і з протагоністом (к-т 1) і з батьком (к-т 4). Домінування матері актуалізувало у протагоніста почуття меншовартості, а тенденція захисної системи “від слабкості до сили” – неусвідомлюване прагнення “самопсихотерапевтуватись” від нього завдяки ідентифікації з матір'ю. Власна ж домінуюча позиція по відношенню до партнера раціоналізується І. завдяки об'єктивним факторам. Це підтверджується наступними комунікатами протагоніста: “Справа в тому, що він (партнер) на півтора роки молодший за мене, тому вже в силу віку...”, а також “я і навчаюсь і працюю, а він тільки навчається, до того ж у мене більш дорослі погляди на життя” (к-т 6). За таких умов відносини протагоніста з інтимним партнером можуть деструктуватись, оскільки при цьому не враховуються його потреби. Психокорекційний діалог дозволив об'єктивувати відтворення інфантильної ситуації в актуальних стосунках з інтимним партнером. Ідентифікація з ідеалізованим образом матері забезпечує інтеграцію І. з нею відповідно до спрямованості психіки “до сили”. Ідеалізація власного “Я” внаслідок ідентифікації з матір'ю продукує неусвідомлюване очікування протагоніста, що партнер теж повинен бути задоволеним її домінуванням над ним.

Отже, завдяки аналізу емпіричного матеріалу можемо констатувати провідну роль едіпової залежності суб'єкта у формуванні ідентифікації як форми захисту. Едіпова ситуація характеризується суперечливістю прагнень суб'єкта залишатись “дитиною”, що зумовлено принципом задоволення, та ставати “дорослим” – самореалізуватись, відповідно із принципом реальності. Ідентифікація пов'язана з ілюзорним вирішенням цих суперечностей шляхом інтроекції характерологічних презентантів, зокрема цінностей об'єкта, що спричинює психологічні зміни суб'єкта залежно від інтроектованих особливостей. Суперечливість тенденцій “до єднання” та “до роз'єднання”, з якими пов'язана ідентифікація,

характеризується одночасним прагненням суб'єкта до чуттєвого єднання із лібідними об'єктами та прагненням свободи, автономії, незалежності, що має деструктивний вплив на його самовідчуття та адаптацію у соціумі. Тенденція до реалізації цінностей інфантильного “Я”, за участю процесів ідентифікації суб'єкта з первинними лібідними об'єктами, впливає на структурування семантичного аспекту логіки несвідомого. За таких умов, ідентифікація як захисний механізм безпосередньо пов'язана із ситуацією, за якої активність суб'єкта спрямована на досягнення просоціальних успіхів, знижує таку ймовірність із-за імперативу реалізації інфантильних цінностей, пов'язаних з травмами дитинства. Особа прагне “випрямитись” після пережитої травми, тобто набути бажаного відчуття “сили”, щоправда ілюзорними засобами. Це пригальмовує можливий соціальний успіх і породжує прояви дезадаптації суб'єкта. Отже, аналіз емпіричного матеріалу об'єктивує вплив ідентифікації з первинними лібідними об'єктами як форми захисту на формування суперечливих тенденцій психіки суб'єкта, які й породжують особистісну проблему.

Висновки. З'ясовано, що інтроекти від значущих людей знаходять вияв в умовних цінностях суб'єкта. Умовні цінності презентують когнітивний рівень ідентифікації як форми психологічного захисту, оскільки вони входять у глибинну мотивацію вчинків суб'єкта. Аналіз емпіричного матеріалу засвідчує, що умовні цінності є підґрунтям захисту ідеалізованого “Я”. Факт ідеалізації “Я” об'єктивується через систему очікувань, спрямованих на підтвердження гідностей “Я”. Останнє обумовлює відступи від реальності, що забезпечуються системою психологічних захистів. “Психологічна сила”, за таких обставин, єднається зі “слабкістю” суб'єкта через відступи від реальності, що знаходить вияв у руйнуванні стосунків з оточуючими людьми (психологічній імпотенції). Психокорекція за методом АСПН дає можливість суб'єкту усвідомити власні очікування щодо способів ствердження ідеалізованого “Я”, які можуть ускладнювати стосунки із оточуючими людьми. Глибинна психокорекція сприяє поглибленню самоусвідомлення і саморефлексії інфантильних детермінант власної мимовільної активності, що значно розширює можливості самореалізації.

Перспективи подальшого вивчення взаємозв'язку даних феноменів пов'язуються з розширенням досліджень глибинних аспектів формування психіки, особливо в період едіпової залежності.

Список використаних джерел

1. Кляйн М. Развитие в психоанализе / Кляйн М., Айзекс С., Райвери Дж.; пер. с англ.; сост. и науч. ред. И.Ю. Романов. – М.: Академический Проект, 2001. – 512 с.
2. Стасько О. Г. Психологічна значущість умовних цінностей та їх вплив на формування ідеалізованого „Я” особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / О.Г. Стасько. – К., 2006. – 20 с.
3. Фрейд А. Психология Я и защитные механизмы / А. Фрейд. – М.: Педагогика-Пресс, 1993. – 144 с.
4. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого Я / З. Фрейд // Психоаналитические этюды / сост. Д. И. Донской, В. Ф. Круглянский. – Мн.: Попурри, 1999. – С. 449 – 481.
5. Яценко Т. С. Особливості внутрішньої динаміки психіки / Т.С. Яценко // Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Никало. – Ченстохова-Київ, 2003. – № IV. – С.137 – 152.
6. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції / Т.С. Яценко. – К.: Либідь, 1996. – 264 с.
7. Яценко Т. С. Социально-психологическое обучение в подготовке будущих учителей / Т.С. Яценко. – К.: Вища шк., 1987. – 110 с.

At the articles elicited were in-depth psychological features of subject's identification with primary libido objects as a form of defense, as well as its liaison with conventional values

Keywords: identification; introjection; Edipus dependence; conventional values; personality problem; internal contradictoriness of psychics.

* Примітка

Для зручності посилання на комунікати протагоніста в стенограмі використано скорочення – к-т.

Отримано: 5.02.2010

УДК 159.923.2

С.О.Ренке

Захисні механізми особистості як фактор збереження цілісності “Я” – структури

У статті розглядаються процеси формування цілісної особистості та механізми захисту при виникненні конфліктних ситуацій у цьому процесі, а також види захисних механізмів і види їх впливу на структуру образу “Я” особистості.

Ключові слова: образ “Я”, особистість, механізми захисту, конфлікт, поведінка, переживання, особистісні характеристики.

В статье рассматриваются процессы формирования целостной личности и механизмы защиты при возникновении конфликтных ситуаций в этом процессе, а также виды защитных механизмов и виды их влияния на структуру образа “Я” личности.

Ключевые слова: образ “Я”, личность, механизмы защиты, конфликт, поведение, переживание, личностные характеристики.

Переживання, що не відповідають образу “Я”, сприймаються індивідом як загрозливі; вони не допускаються до усвідомлення, оскільки в іншому випадку особистість індивіда не буде єдиним цілим і людина страждатиме. Міцний поведінковий захисний паттерн (схема, стереотип, модель), утворений з метою забезпечити захист “Я” від усвідомлення явищ, що породжують тривогу, одержав у психології назву захисного механізму.

У сучасній психологічній літературі зустрічаються різні терміни, що стосуються феноменів захисту. У самому широкому змісті захист – це поняття, що позначає будь-яку реакцію організму з метою зберегти себе й свою цілісність. У медицині, наприклад, добре відомі різноманітні явища захисних реакцій опору захворювань (опірність організму) або захисні рефлекси організму, такі, як рефлекторне моргання ока, як реакція на об'єкт, що швидко наближається, або відсмикування руки від гарячої поверхні. У психології ж найбільше часто зустрічаються терміни, що стосуються явищ психологічного, а не тільки біологічного захисту, – захисні механізми, захисні реакції, захисні стратегії, невротичні захисти як властивість особистості [7].

У цей час психологічним захистом вважаються будь-які реакції, яким людина навчилася й використовує їх неусвідомлено, для того щоб захистити свої внутрішні психічні структури, своє “Я” від почуття тривоги, сорому, провини, гніву, а також від конфлікту, фрустрації й інших ситуацій, що пережиті як